

آزمون حضوری
شماره دو

رشته انسانی

تجربی | ریاضی | انسانی

ویژه کنکور
۱۴۰۳

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

نام درس	مباحث	از صفحه	تا صفحه	مؤلف	ویراستار
اقتصاد	درس ۶ تا ۹ صفحه‌های ۵۵ تا ۱۰۴	۲	۱۶	سارا شریفی	کوثر رعدی

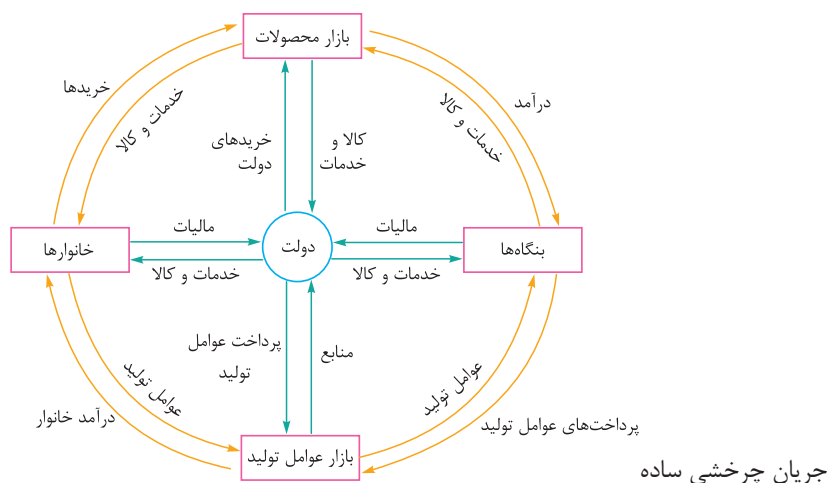

درس ششم

وظایف دولت	شرح وظایف
(۱) بهبود عملکرد بازار	<ul style="list-style-type: none"> ● مجموعه گسترده‌ای از قوانین و مقرراتی که توسط دولت وضع و اجرا می‌شود، به منظور تسهیل و تشویق مبادلاتی است که به نفع خریداران و فروشندگان است و از بروز شرایطی که به مبادلات آن‌ها آسیب می‌زند، جلوگیری می‌کند. ● حضور دولت و عملکرد آن سبب می‌شود افراد به حقوق یکدیگر تعرض نکنند و مثلاً دارایی‌هایی را که متعلق به آن‌ها نیست، تصرف نکنند. ● دولت با تعریف و اجرای حقوق مالکیت امنیت خرید و فروش و مبادلات را بهبود می‌بخشد. دولت اجازه نمی‌دهد تا زمانی که فروشنده اثبات نکند که مالک واقعی چیزی است، آن را بفروشد. ● دولت با وضع قوانین و مقررات ویژه در زمینه‌های مختلف می‌کوشد تا وجود اطلاعات و آگاهی‌های لازم را برای مبادله بین افراد تضمین کند.
(۲) ارائه کالاهای عمومی	<ul style="list-style-type: none"> ● کالای عمومی به کالا و خدماتی گفته می‌شود که توسط افراد زیادی می‌تواند هم‌زمان استفاده شود و شما نمی‌توانید مردم را از استفاده آن محروم سازید. (مانند احداث جاده‌ها و پل‌ها، تأمین بهداشت و امنیت)

– جایگاه دولت در جریان چرخشی درآمد –

دولت برای انجام نقش‌های مختلفی که بر عهده دارد، خریدار مهمی در بازارهای عوامل تولید و نیز بازار کالا و خدمات به شمار می‌رود و با دریافت مالیات از شرکت‌ها و خانواده‌ها و پرداخت یارانه به آن‌ها نقشی مهم در اقتصاد ایفا می‌کند.

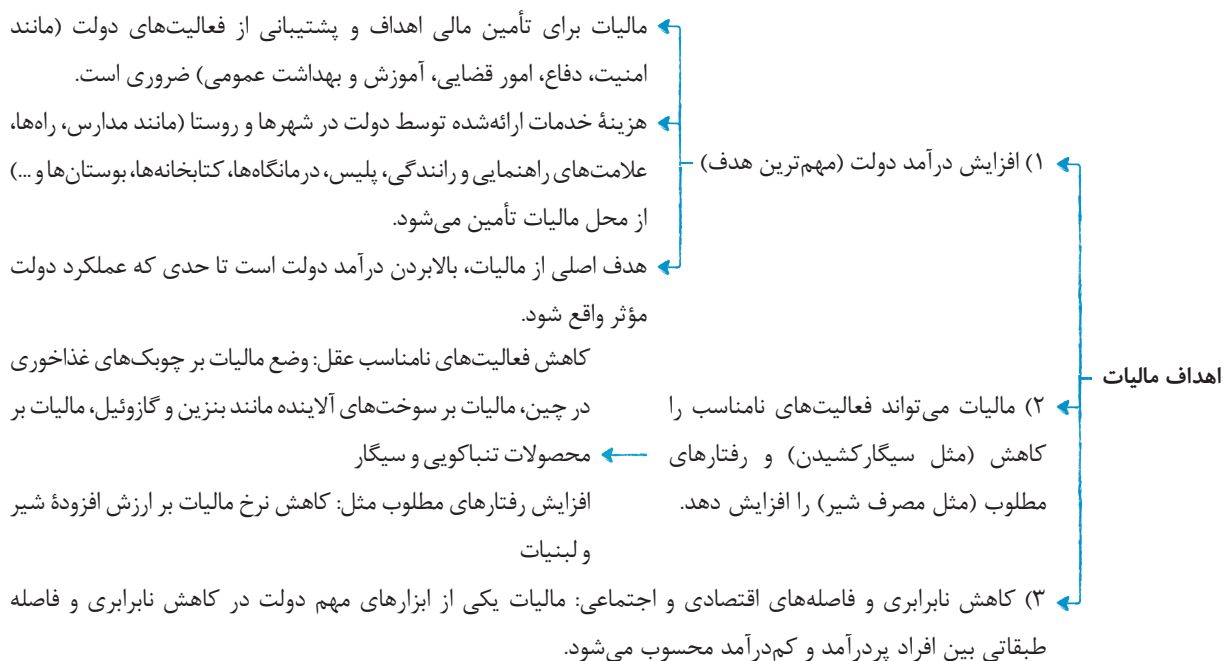

– ابزارها و منابع تأمین مالی دولت –

منابع مالی دولت برای ارائه خدمات و کالاهای عمومی از دو محل تأمین می‌شود: (۱) مالیات‌ها (۲) فروش دارایی‌های ملی.

۱) مالیات‌ها: دولت برای تأمین سطحی از کالاهای و خدمات عمومی برای همگان، از مردم مالیات می‌گیرد.

– انواع مالیات –

- انواع مالیات
- الف) مالیات مستقیم: در این نوع از مالیات، مبلغی به عنوان مالیات از درآمد یا دارایی دریافت می‌شود.
 - ب) مالیات غیرمستقیم: در این نوع از مالیات، مالیات به صورت بخشی از قیمت کالا از مشتری گرفته می‌شود.

انواع مالیات	توضیح	مثال
مالیات بر دارایی	● اساس و مبنای مالیات: ثروت مؤدی (پرداخت کننده مالیات)	مالیات بر ارث
مالیات مستقیم	● اساس و مبنای مالیات: درآمد افراد و شرکت‌ها (و نه ثروت آن‌ها) ● از هر کدام از انواع درآمدها جداگانه دریافت می‌شود.	مالیات بر حقوق، مالیات بر درآمد املاک، مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی و...
عوارض گمرکی و خدماتی	<div> ● حقوق و عوارض گمرکی (نام دیگر: تعرفه‌های گمرکی) ● مالیات هر کشور بر صادرات و واردات کالاهای مختلف است. ● تابع سیاست‌های کلان بازرگانی و شرایط اقتصادی کشورها هستند. ● معمولاً برای حمایت از صنایع داخلی نیز به کار گرفته می‌شوند. ● براساس قیمت و ارزش کالاها یا براساس ویژگی‌ها و مشخصات آن‌ها (حجم، وزن و ...) تعیین و دریافت می‌شوند. </div>	عوارض خودرو یا عوارض نوسازی و دفع پسماند
مالیات غیرمستقیم	<div> ● مالیاتی است که مصرف کنندگان کالاهای خاص در زمان خرید آن کالا (به همراه قیمت کالا) پرداخت می‌کنند. ● اگر فرد میزان بیشتری از کالا را مصرف کند، در نهایت مالیات بیشتری نیز پرداخت می‌کند. ● مالیات نهایتاً توسط مصرف کننده نهایی پرداخت می‌شود. ● وظیفه قانونی پرداخت این نوع مالیات به عهده تولید کنندگان و فروشندگان است. </div>	مالیات بر مشروبات غیرالکلی ماشین و مالیات بر دخانیات
مالیات بر ارزش افزوده (VAT)	<div> ● این نوع از مالیات، چند مرحله‌ای است و در هر یک از مراحل تولید و تکمیل تا مصرف نهایی برحسب ارزش افزوده گرفته می‌شود. ● با ایجاد شفافیت، فرار مالیاتی را کاهش می‌دهد. ● از مالیات‌ستانی مضاعف جلوگیری می‌کند، چراکه مالیات پرداخت شده تولید کنندگان قبلی از مالیات بر فروش بعدی کسر می‌شود. ● کالا و خدمات واسطه‌ای از پرداخت مالیات معاف می‌شوند. ● در کشورهایی که ساز و کار مالیات بر ارزش افزوده برقرار است، کسب و کارها، منبع مالیات را از فروش خودشان جمع‌آوری کرده و آن را از طریق خرید از دیگر کسب و کارها، پرداخت می‌کنند. </div>	مالیات بر ارزش افزوده محصولات صنعتی، غذایی و...

محاسبه مالیات بر ارزش افزوده (VAT) -

مراحل	نحوه محاسبه
قیمت فروش با مالیات بر ارزش افزوده	(نرخ مالیات بر ارزش افزوده \times قیمت کالا در آن مرحله) + قیمت کالا در آن مرحله
مالیات بر ارزش افزوده جمع آوری شده توسط فروشنده	نرخ مالیات بر ارزش افزوده \times قیمت کالا در آن مرحله
اعتبار مالیات بر ارزش افزوده‌هایی که در مرحله قبل پرداخت شده	برابر است با مالیات بر ارزش افزوده جمع آوری شده توسط فروشنده در مرحله قبل
مالیات بر ارزش افزوده خالص جمع آوری شده	مالیات بر ارزش افزوده جمع آوری شده توسط فروشنده در مرحله قبل - مالیات بر ارزش افزوده جمع آوری شده توسط فروشنده در آن مرحله
مجموع مالیات بر ارزش افزوده جمع آوری شده	مجموع مالیات بر ارزش افزوده خالص جمع آوری شده تمامی مراحل یا مالیات بر ارزش افزوده جمع آوری شده توسط فروشنده در مرحله آخر

۲ سایر درآمدهای دولت

سایر درآمدهای دولت	
<ul style="list-style-type: none"> در کشور ایران، غیر از مالیات، بخشی زیادی از درآمدهای دولت از محل فروش دارایی‌های تجدیدناپذیری مثل نفت و گاز تأمین می‌شود. این درآمد پایدار نیست، با قیمت نفت نوسان می‌کند و قابل تحریم است. این دارایی‌ها، به نسل‌های بعد نیز تعلق دارد و اگر با درآمد حاصل از فروش این منابع، دارایی‌های دیگری خلق نشود و صرفاً صرف هزینه‌های جاری کشور (نظیر پرداخت دستمزد و ...) شود، نسل‌های بعد، ما را نخواهد بخشید. 	<p>۱) فروش دارایی‌های تجدیدناپذیری مثل نفت و گاز</p>
<p>دولت، سالیانه بخشی از درآمد مورد نیاز خود را از طریق ایجاد بدهی تأمین می‌کند (یا از طریق قرض گرفتن از مردم یا شریک کردن آن‌ها در طرح‌های عمرانی و سرمایه‌گذاری‌های دولت و تقسیم سود بین آن‌ها) تأمین می‌کند. (این درآمد نیز تا ابد پایدار نمی‌تواند باشد).</p>	<p>۲) از طریق ایجاد بدهی (یا از طریق قرض گرفتن از مردم یا شریک کردن آن‌ها در طرح‌های عمرانی و سرمایه‌گذاری‌های دولت و تقسیم سود بین آن‌ها)</p>

درس هفتم

همانند انسان‌ها، کالاها هم ملیت دارند.

- برخی محصولات، به‌ویژه محصولات با فناوری پیشرفته‌تر، ممکن است چندملیتی باشند. (مثلاً سرمایه‌گذار کالایی، یک شرکت آلمانی باشد، ولی ساخته دست کارگران چینی)
- بازیگر چهارم در عرصه اقتصادی (علاوه بر خانوارها، بنگاه‌ها و دولت)، شرکت‌ها و دولت‌هایی هستند که خارج از مرزهای ما زندگی می‌کنند، اما در زندگی اقتصادی ما اثر گذارند.

– دلایل مبادله کشورها با یکدیگر –

عوامل روی آوردن کشورها به مبادله	مثال
یکسان نبودن منابع و عوامل تولید در کشورها	برخی از کشورها از زمین‌های حاصلخیز و منابع آب کافی، برخی از کشورها از منابع آب زیرزمینی فراوان و برخی از کشورها از نیروی انسانی متخصص بهره‌مندند.
یکسان نبودن کشورها از نظر دسترسی به فناوری	کشورهای توسعه یافته در سطح فناوری بالاتری نسبت به کشورهای در حال توسعه قرار دارند.
تفاوت‌های اقلیمی و آب‌وهوایی	خشکبار در وضعیت آب‌وهوایی برخی نقاط ایران تولید می‌شود. میوه‌های استوایی در موقعیت آب‌وهوایی کشورهای استوایی به عمل می‌آید.

- این عوامل باعث می‌شود تا تولید یک محصول در کشوری به صرفه و در کشور دیگر، صرفه اقتصادی نداشته باشد و همین اختلاف، پایه بده – بستان دو کشور یا صادرات و واردات را تشکیل می‌دهد.

– اصل مزیت مطلق و نسبی در تجارت –

- فرض کنید هر سه کشور زیر به یک اندازه از نیروی کار، سرمایه و دانش فنی برخوردارند و غذا و پوشاک نیز در هر سه کشور با قیمت‌های یکسان تولید می‌شوند.

کشور	اگر همه عوامل تولید را با اشتغال کامل برای تولید غذا به کار بگیرند،	اگر همه عوامل تولید را با اشتغال کامل برای تولید پوشاک به کار بگیرند،
ایران	۶۰ واحد غذا تولید خواهد کرد.	۳۰ واحد پوشاک تولید خواهد کرد.
برزیل	۴۰ واحد غذا تولید خواهد کرد.	۷۰ واحد پوشاک تولید خواهد کرد.
کنیا	۲۰ واحد غذا تولید خواهد کرد.	۱۰ واحد پوشاک تولید خواهد کرد.

مطابق اطلاعات جدول فوق:

- برزیل در تولید پوشاک مزیت مطلق دارد.
- ایران در تولید غذا مزیت مطلق دارد.

(بهتر است هر کشور در محصولی که مزیت دارد، تخصص و تمرکز یابد و سایر محصولات را از یکدیگر بگیرند.)

- کنیا از نظر عوامل تولید با دو کشور فوق (ایران و برزیل) یکسان است. اگر کنیا همه امکانات خود را بر تولید غذا متمرکز کند، ۲۰ واحد غذا و اگر به پوشاک تخصیص دهد، ۱۰ واحد پوشاک تولید می‌کند. ملاحظه می‌شود که کنیا در تولید غذا و پوشاک نسبت به ایران و برزیل مزیت مطلق اقتصادی ندارد؛ یعنی هیچ‌یک از دو کالا را به صرفه تولید نمی‌کند. (هزینه تمام‌شده پوشاک و غذا در کنیا از دو کشور دیگر بیشتر است و این کشور مجبور است برای تولید مقدار مشخصی از کالا، منابع بیشتری را صرف کند.) اقتصاددانان در این حالت از مفهوم مزیت نسبی استفاده می‌کنند:
- هرچند کنیا در تولید غذا و پوشاک نسبت به دیگر کشورها مزیت مطلق ندارد، اما در کشور خود در تولید غذا (۲۰ واحد) نسبت به پوشاک (۱۰ واحد) مزیت نسبی دارد؛ بنابراین باید در صنعت غذا متمرکز شود و پوشاک مورد نیاز خود را از برزیل وارد کند.

به عبارت دیگر، هزینه فرصت تولید غذا در کشور کنیا، کمتر از هزینه فرصت تولید پوشاک است؛ در نتیجه کنیا منابع کمیاب خود را بیشتر به تولید غذا اختصاص می‌دهد.

- اگر اصل مزیت‌های مطلق و نسبی رعایت نشود -
- (۱) از منابع و سرمایه‌ها به بهترین نحو ممکن استفاده نمی‌شوند (هدر می‌روند چراکه منابع کمیاب هستند).
 - (۲) با تولید محصولات کمتر و بی‌کیفیت، رفاه جوامع کاهش می‌یابد.

- منافع تجارت بین‌الملل برای تولیدکنندگان -
- (۱) اجازه می‌دهد که تولیدکنندگان، محصولات خود را در بازارهای بزرگ‌تری به فروش برسانند.
 - (۲) به منظور رقابت با تولیدکنندگان دیگر، به تلاش بیشتر برای تولید بهتر و کارآمدتر وادار شوند.

- دولت‌ها و تجارت بین‌الملل -

دولت‌ها به دلیل:

- مشکلات و مسائل متفاوت و خاص هر کشور در مقایسه با کشور دیگر
 - تفاوت‌های قابل توجه در آرمان‌ها، چشم‌اندازهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی کشورها
- در طول تاریخ و در شرایط گوناگون، برخوردهای گوناگون و گاه متعارضی با مسئله تجارت بین‌الملل داشته‌اند.

هدف دولت	سیاست اتخاذشده از سوی دولت در جهت رسیدن به هدف موردنظر
حمایت از صنایع داخلی خود و کاهش وابستگی اقتصادی به کشورهای دیگر	وضع تعرفه‌های گوناگون بر واردات برخی از کالاها
گسترش روابط اقتصادی با کشورهایی با دیدگاه سیاسی نزدیک	کاهش تعرفه‌ها و وضع پیمان‌های تجاری

نکته

ممکن است با بروز اختلافات سیاسی یا اقتصادی، کشورها دوباره تعرفه‌ها را برقرار کنند و یا پیمان‌های قبلی را نقض نمایند.

به مثال‌هایی از دخالت دولت در تجارت بین‌الملل، می‌پردازیم:

- کشور انگلستان در سال ۱۷۰۱، قانون ممنوعیت واردات هر نوع پوشاک با ابریشم ایرانی، هندی یا چینی را تصویب کرد. (در جهت حمایت از صنعت منسوجات داخلی انگلستان)
 - در اواخر قرن هجدهم و اوایل قرن نوزدهم، کشورهای آلمان، اروپای شرقی و ایالات متحده، تعرفه‌های حمایتی متعددی بر کالاهای وارداتی وضع کردند. (در جهت تقویت و حمایت از صنایع داخلی خود)
 - کارگران و تولیدکنندگان، در دوره بین دو جنگ جهانی، کنگره آمریکا را متقاعد کردند که تعرفه‌های گمرکی را تا ۵۲ درصد افزایش دهد. (سایر کشورها نیز به تلافی، تجارت خود با آمریکا را کاهش دادند.)
 - در دهه ۷۰ قرن بیستم، ایالات متحده، مجدداً به سیاست‌های حمایت گرایانه در مقابل تجارت آزاد روی آورد.
 - کنفرانس پولی و مالی سازمان ملل (برتن وودز) در سال ۱۹۴۴، تشکیل شد و نتیجه آن تشکیل بانک جهانی توسعه و صندوق بین‌المللی پول بود.
 - در سال ۱۹۴۷، ۲۳ کشور قراردادی غیررسمی به نام قرارداد گات را امضا کردند. (برای جلوگیری از اقدامات حمایت‌گرایانه کشورها علیه یکدیگر و حفظ روابط تجاری بین خودشان) بعدها این قرارداد به سازمان دائمی تجارت جهانی تبدیل شد.
 - در سال ۱۹۹۲، آمریکا، کانادا و مکزیک، پیمان تجارت آزاد (مشهور به پیمان نفتا) را امضا کردند.
- منافع ملی کشورها، پشت سر امضای این پیمان‌های تجاری و یا نقض آن بوده است. حفاظت از منافع ملی، عامل گسستن از پیمان‌های تجاری نیز به شمار می‌رود.

- پیمان‌های بین‌المللی که آمریکا به آن‌ها پایبند نبود و از آن‌ها خارج شد
- ← توافق آب‌وهوایی پاریس
 - ← توافق نامه آسیا - پاسیفیک
 - ← توافق برجام
- پیمان جهانی سازمان ملل برای بهبود وضعیت مهاجران و پناهندگان

– جنگ‌های تجاری و تحریم‌های اقتصادی –

اقتصاددانان به دو دلیل بر اهمیت خودکفایی در بعضی از تولیدات داخلی و عدم وابستگی برای تأمین آن‌ها از خارج تأکید می‌کنند:

۱) جنگ‌ها و تحریم‌های اقتصادی قرن‌های اخیر

۲) رفتار خودخواهانه برخی کشورها

وابستگی در تأمین کالاهای راهبردی و ضروری، می‌تواند موجب بهانه‌جویی و سلطه دشمن یا رقیب و ضعف و وابستگی کشور شود.

دارو، غذا و محصولات کشاورزی، حوزه انرژی (نفت، انرژی هسته‌ای و انرژی‌های نو)، صنایع نظامی و دفاعی

مثال‌هایی برای کالاهای راهبردی و ضروری:

● زندگی عموم انسان‌ها در جامعه شهری به دلیل: تخصص‌گرایی و تولید براساس مزیت اقتصادی تک‌محصولی است، اما در فضای جهانی، اقتصاد تک‌محصولی، اقتصادی شکننده و آسیب‌پذیر است، زیرا:

● اقتصاد تک‌محصولی در مواقع بحرانی، امکان تاب‌آوری و انعطاف‌پذیری مقابل تکان‌ها، مشکلات و تحریم‌ها را ندارد.

- راه‌هایی که یک کشور می‌تواند به وضعیت استقلال و استحکام اقتصادی نزدیک‌تر شود
- ← متنوع کردن راه‌های تأمین کالاهای وارداتی
 - ← متنوع کردن بازارهای فروش کالاهای صادراتی
 - ← فاصله گرفتن از وضعیت تک‌محصولی
 - ← فراهم کردن امکان تأمین بعضی نیازهای مهم و اساسی در داخل کشور، با خلق مزیت‌های جدید اقتصادی
 - ← توجه بیشتر به علم و فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان

● برای تعامل قدرتمند با دیگران، کشورها ناگزیرند میان: بهره‌برداری از مزیت‌های موجود و از طرفی خلق مزیت‌های جدید، در جهت افزایش استقلال و اقتدار اقتصادی، دست به انتخاب بهینه بزنند.

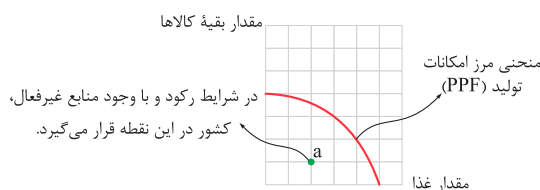
- انتخاب بهینه به عواملی مانند
- ← موقعیت رقبا و میزان اعتماد ما به آن‌ها
 - ← موقعیت صنایع داخلی
 - ← منابع و امکانات طبیعی و انسانی
 - ← وضعیت بازار و قیمت‌ها
- بستگی دارد.

♦♦ درس هشتم: منابع غیرفعال و منحنی مرز امکانات تولید ♦♦

- با کاهش تولید و پدید آمدن رکود: کارگران کمتری مورد نیاز است. سرمایه کمتری مورد استفاده قرار می گیرد.
- در این حالت اقتصاد دارای منابع بیکاری است که این منابع می توانند برای تولید کالا و خدمات استفاده شوند. (اما در حال حاضر از آنها برای تولید هیچ چیز استفاده نمی شود).
- به دلیل وجود این منابع بیکار (به عنوان مثال شاید برخی از کارخانه ها بسته شده اند و یا بعضی از کارگرها بیکار هستند)، کشور در زیر مرز امکانات تولید (نقطه a در شکل زیر) قرار می گیرد.

وقتی یک اقتصاد منابع غیرفعال دارد، به راحتی می تواند با استفاده از آن منابع غیرفعال، کالا و خدمات زیادی تولید کند.

وقتی یک اقتصاد منابع غیرفعال دارد، هیچ احتیاجی به انتقال منابع از تولید یک کالا به تولید کالای دیگری نیست.

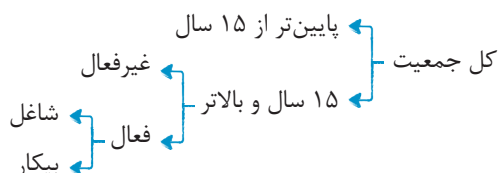

– اشتغال و بیکاری –

مفاهیم اقتصادی	تعریف
شاغل	کسانی که در ازای کاری که انجام می دهند دستمزد یا حقوق می گیرند. (این شغل می تواند تمام وقت یا پاره وقت باشد).
بیکار	کسی است که بالاتر از ۱۵ سال دارد و در جستجوی کار است؛ اما کاری برای خود پیدا نمی کند.
جمعیت فعال	افرادی که مشغول به کارند (جمعیت شاغل) یا دنبال کار هستند (جمعیت بیکار). تعداد افراد بیکار + تعداد افراد شاغل = جمعیت فعال جامعه
جمعیت غیرفعال	افرادی که در سن کار (بالای ۱۵ سال) قرار دارند، ولی شاغل یا بیکار نیستند. (مانند دانشجویان و دانش آموزان بالای ۱۵ سال، بازنشسته، خانه دار و افراد بالای ۱۵ سال که دنبال کار نمی گردند).

– نرخ بیکاری –

- اساسی ترین شاخص ارزیابی وضعیت اشتغال کشور است.
 - نرخ بیکاری از نسبت تعداد بیکاران به کل جمعیت فعال کشور ضربدر عدد ۱۰۰ به دست می آید.
 - بهترین سنجه برای مشخص شدن وضعیت بیکاری در جامعه است.
- $$\text{نرخ بیکاری} = \frac{\text{جمعیت بیکار ۱۵ ساله و بیشتر}}{\text{جمعیت فعال ۱۵ ساله و بیشتر}} \times ۱۰۰$$

جمعیت زیر ۱۵ سال + جمعیت ۱۵ سال و بالاتر = جمعیت کل کشور
 جمعیت فعال + جمعیت غیرفعال = جمعیت ۱۵ سال و بالاتر
 جمعیت شاغل + جمعیت بیکار = جمعیت فعال

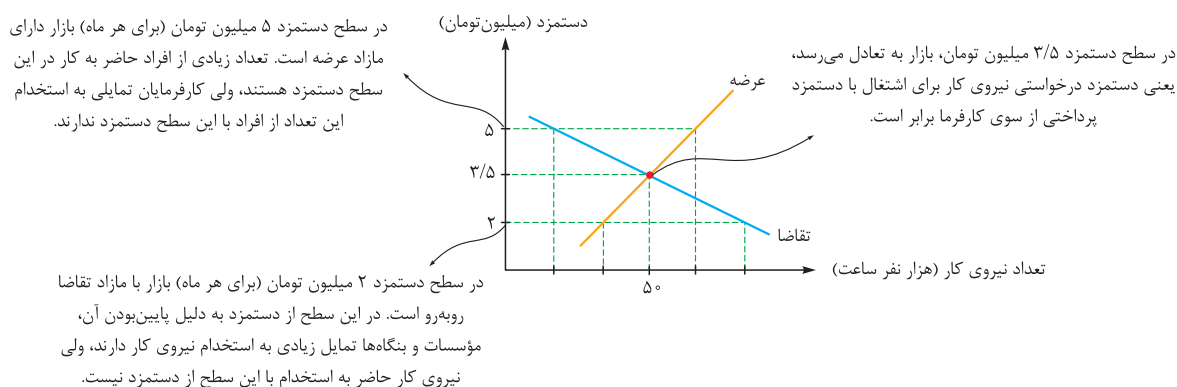
چرا بیکاری را بیشتر از آن چه اعلام می شود، احساس می کنیم؟ -

طبق تعریف اقتصاددانان	تصور عموم مردم
کسانی که از جست و جوی شغل دلسرد شده اند، بیکار محسوب نمی شوند.	کسانی که از جست و جوی شغل دلسرد شده اند، خود را بیکار محسوب می کنند.
همه کسانی را که به صورت پاره وقت مشغول به کارند شاغل به حساب می آورند.	کسانی که به صورت پاره وقت مشغول به کارند، در جست و جوی شغل تمام وقت هستند و خود را شاغل به حساب نمی آورند.
همه کسانی را که در غیر از زمینه تخصصی شان مشغول به کار و فعالیت باشند، شاغل محسوب می کنند.	کسانی که در غیر از زمینه تخصصی شان مشغول به کار و فعالیت باشند، خود را شاغل به حساب نمی آورند.
برخی افراد نیز ممکن است به دلایلی مانند اشتغال در بخش غیررسمی یا به امید بهره مندی از بیمه بیکاری و ... با مأموران آمارگیری درباره وضعیت شغلی خود با صداقت برخورد نکنند.	

بازار نیروی کار -

- همان طور که در بازار کالا، مقدار عرضه یا تقاضای کالا با قیمت آن ارتباط دارد، در بازار کار نیز قیمت نیروی کار که همان دستمزد است، با میزان تقاضا یا عرضه نیروی کار ارتباط دارد.
- عرضه کننده نیروی کار: همان کارگرانی هستند که با نیروی بدنی و یا فکری خود، محصول یا خدمتی را تولید می کنند و حاضرند کار خود را در اختیار تقاضاکنندگان کار قرار دهند.
- تقاضاکنندگان نیروی کار: صاحبان شرکت ها و کارخانه ها یا سرمایه گذارانی هستند که نیروی کار را استخدام می کنند. (گاهی در اقتصاد به تقاضاکنندگان نیروی کار، کارفرما هم می گویند).

نمودار زیر، مقدار و قیمت (دستمزد) در بازار نیروی کار را نشان می دهد:

انواع بیکاری -

نوع بیکاری	علت
بیکاری اصطکاکی	<ul style="list-style-type: none"> این نوع بیکاری شامل کسانی می‌شود که شغل قبلی خود را به دلایلی رها کرده و به امید یافتن شغلی بهتر در جست‌وجو هستند. هم‌چنین شامل کسانی است که به تازگی در حال ورود به بازار کار هستند. این نوع بیکاری کوتاه‌مدت است و در همه کشورها وجود دارد.
بیکاری فصلی	<ul style="list-style-type: none"> زمانی اتفاق می‌افتد که کارگران به دلیل تغییرات فصلی شغل خود را از دست می‌دهند. مانند برخی کارگران ساختمانی و کشاورزان در فصل زمستان
بیکاری ساختاری	<ul style="list-style-type: none"> بیکاری‌ای که ناشی از عدم تطبیق بین افراد جویای کار و انواع شغل‌های موجود به دلایلی از جمله عدم تطابق مهارت‌هاست. مثلاً نیروی کار ساده در اقتصاد وجود دارد؛ ولی نیروی کار متخصص مورد نیاز است.
بیکاری دوره‌ای	<ul style="list-style-type: none"> بیکاری‌ای که هنگام رکود اقتصادی رخ می‌دهد. در دوره رکود، تولید کاهش می‌یابد و به همین دلیل شرکت‌ها استخدام خود را متوقف می‌کنند یا بخشی از نیروهای خود را بیکار می‌کنند.

بیکاری و رکود چه پیامدهایی دارد؟ -

مشکلات بیکاری برای بیکاران و خانواده‌های آن‌ها:

- از دست دادن درآمد خانوار
- از دست دادن بیمه خدمات درمانی
- استفاده از پس‌انداز خود برای تأمین غذا، پوشاک و مسکن (برای خانواده‌هایی که هیچ دستمزد دیگری ندارند).
- قرض‌گرفتن از دیگران برای تأمین نیازهای خود
- ناتوانی در پرداخت هزینه‌های غیرمترقبه مانند درمان و خرابی لوازم خانگی و ...
- بروز اختلافات خانوادگی
- افزایش جرم و جنایت در جامعه
- تأثیر منفی بر بودجه دولت (میزان بالای بیکاری، دولت را مجبور به صرف پول بیشتر برای برنامه‌های اجتماعی (مانند بیمه بیکاری، کمک به تغذیه خانواده‌های نیازمند) می‌کند، در حالی که درآمد مالیاتی دولت به دلیل بیکاربودن کارگران و کاهش تولید شرکت‌ها کاهش یافته است).
- یکی از پیامدهای غم‌انگیز بیکاری و رکود ← فقر
 - در هر چهار ثانیه یک کودک بر اثر مشکلات مرتبط با فقر در دنیا جان خود را از دست می‌دهد.
 - در کل جهان، ۱/۴ میلیارد نفر در فقر مطلق به سر می‌برند.
 - بسیاری از کشورهای جهان حتی کشورهای با درآمد بالا نیز درگیر نابرابری‌های اقتصادی هستند.

فقر و انواع آن -

روش کلی در تعیین میزان فقر: مقایسه نیازمندی‌های افراد و یا خانوار با توانمندی‌های آنان برای دستیابی به آن نیازها

فقر نسبی:

- کافی بودن یا نبودن این شاخص‌ها به وضعیت نسبی رفاه گروه‌ها و طبقات مختلف مردم برمی‌گردد؛ این وضعیت به‌ویژه در نواحی‌ای مانند شهر و روستا که از نظر سطح رفاه یکسان نیستند، صدق می‌کند؛ به عنوان مثال ممکن است میزانی از سلامت که برای یک خانوار روستایی ایده‌آل است، برای خانواده شهری ناچیز تلقی شود و براساس آن خود را فقیر بدانند. (این وضعیت منجر به تعریف فقر نسبی شده است).
- در فقر نسبی همیشه تعریف فقر نسبت به وضعیتی که در آن هستیم محاسبه می‌شود و در نتیجه معیار فقر در مناطق و زمان‌های مختلف متفاوت است.
- با توجه به مفهوم فقر نسبی، محاسبه تعداد افراد فقیر بسیار سخت، پیچیده و شاید ناممکن است.

فقر مطلق:

- با توجه به تعریف فقر نسبی، محاسبه تعداد افراد فقیر بسیار سخت، پیچیده و شاید ناممکن است؛ در نتیجه مفهوم فقر مطلق به کار گرفته می‌شود.
- شاخص فقر مطلق را می‌توان معیاری برای سنجش میزان فقر در نظر گرفت.
- مطابق با معیار بانک جهانی، افرادی که زیر ۱/۹ دلار در روز درآمد دارند، زیر خط فقر مطلق اند و از تأمین احتیاجات اولیه زندگی خود عاجزند.
- در شاخص فقر مطلق، ارزش دلار از طریق روش برابری قدرت خرید (PPP) محاسبه می‌شود.

- عوامل ایجاد بیکاری و فقر در کشور -

- قاچاق یا واردات کالایی که مشابه آن در کشور تولید می‌شود.
- بی‌ثباتی و ناامنی در فضای کسب و کار

- عوامل بی‌ثباتی و ناامنی در فضای کسب و کار اقتصادی -

- عدم توانایی در بازپرداخت وام‌های کلان بانکی
- نبود فضای مناسب کسب و کار
- انتظار برای اخذ مجوزهای دولتی یا معطل ماندن در پیچ و خم‌های اداری سازمان‌ها و نهادها جهت راه‌اندازی یک کارگاه تولیدی یا اضافه کردن خط تولید جدید
- قانون‌گذاری‌های متعدد، متناقض و دائماً در حال تغییر
- اختلال در بازارهای انرژی جهان
- بحران‌های محیط زیستی یا بهداشتی
- بی‌ثباتی در قیمت‌ها (به عنوان مثال در اقتصاد ایران؛ بی‌ثباتی در قیمت‌ها بر بی‌ثباتی بازار کار و فعالیت اقتصادی اثر منفی قابل توجهی گذاشته است و خود یکی از عوامل مهم بیکاری و رکود به شمار می‌رود).
- از وظایف دولت‌ها در هر کشوری { (۱) اجرای سیاست‌های فقرزدایی (۲) برقرار کردن عدالت
- دولت‌ها موظف‌اند از طریق { (۱) حمایت از شرکت‌های تولیدی (۲) مبارزه با فساد
- با فقر و بیکاری مبارزه کنند.

* * مسئولیت اجتماعی مردم * *

- مردم می‌توانند از طریق { (۱) ایجاد نهادهای توانمندسازی (۲) خیریه و کمک‌های مردمی (۳) تأسیس صندوق‌های قرض الحسنه (۴) فعالیت‌های جهادی
- از یکدیگر در برابر خطر فقر و نابرابری محافظت کنند.

♦♦ درس نهم: پول چیست؟ (تاریخچه پیدایش پول) ♦♦

– مرحله «۱»: مبادله کالا با کالا (پایپای یا تهاتری) –

معایب	تعریف
<ul style="list-style-type: none"> نبودن یک معیار سنجش ارزش فاسدشدن برخی از کالاها در طی مبادلات گسترده دشواری حمل برخی از کالا یافتن فردی که مازاد کالای ما را نیاز داشته باشد و همزمان کالای موردنیاز ما را نیز داشته باشد، بسیار دشوار بود و این امر هزینه‌های مبادلاتی را به شدت افزایش می‌داد. 	<p>در این مرحله، کشاورزان، دامداران، صنعتگران و دیگر قشرها، محصولات خود را با یکدیگر به صورت پایپای مبادله می‌کنند. (هر کس کالای مازاد خود را با کالای مورد نیاز مبادله می‌کرد).</p>

– مرحله «۲»: گزینش کالاهای خاص به عنوان واحد پول –

معایب	تعریف
<ul style="list-style-type: none"> کالای انتخاب شده به عنوان وسیله مبادله در صورت استفاده نشدن در مدت زمان طولانی، فاسد و غیر قابل استفاده می‌شد. به دلیل حجم زیاد، کالاها فضای زیادی را اشغال می‌کردند. تأمین جا برای محافظت از این کالاها، هزینه نگهداری آن‌ها را افزایش می‌داد و زیان‌دیدی تولیدکنندگان را به همراه داشت. 	<p>با گذشت زمان انسان‌ها به تدریج دریافته‌اند که بعضی کالاها، مشتریان بیشتری دارند (این کالاها معمولاً بادوام، فاسدنشده و قابل تقسیم به تکه‌های کوچک و پرتعداد بودند).</p> <p>این کالاها به عنوان اولین پول مورد استفاده قرار گرفتند. (مانند: غلات در ایران، صدف در هندوستان، چای در تبت و پوست سمور در روسیه)</p>

– مرحله «۳»: پول فلزی –

معایب	تعریف
<ul style="list-style-type: none"> محدودبودن میزان طلا و نقره با افزایش تجارت و مبادله، به پول بیشتری نیز نیاز بود. 	<ul style="list-style-type: none"> انتخاب برخی از فلزات مانند طلا و نقره به عنوان وسیله مبادله رونق فعالیت‌هایی از قبیل دریاوردی و حمل‌ونقل

– مرحله «۴»: پول کاغذی –

معایب	تعریف
<ul style="list-style-type: none"> بی‌مبالاتی و یا سوءاستفاده برخی از صرافان از اعتماد مردم تعداد زیاد انواع رسیده‌ها و صرافی‌ها که آشنایی و اعتبارسنجی آن‌ها را برای مردم سخت کرده بود. (دولت‌ها برای جلوگیری از بروز مشکلات ناشی از به کارگیری رسیده‌ها، چاپ و انتشار اسکناس را برعهده گرفتند. ایده سپردن نشر و چاپ پول به یک بانک تجاری از این‌جا شکل گرفت). 	<ul style="list-style-type: none"> عده‌ای از بازرگانان در معاملات خود به جای پرداخت سکه‌های فلزی، رسید صادر می‌کردند که بیانگر بدهی آنان بود؛ طرف مقابل براساس اعتمادی که داشت این رسید را می‌پذیرفت؛ به تدریج بازرگانانی که به هم اعتماد داشتند، این رسیده‌ها را بین خود رد و بدل می‌کردند. مردم هم برای مصون ماندن از خطرهای احتمالی و رهایی یافتن از حمل مسکوکات در معاملات، پول‌های خود را به صرافان یا تجار معتبر می‌سپردند و در مقابل «رسید» دریافت می‌کردند و در معاملات خود این رسیده‌ها را به کار می‌گرفتند. این رسیده‌ها نخستین اسکناس‌ها بودند که طلا و نقره نگهداری شده توسط صرافان و بازرگانان، پشتوانه آن‌ها بود.

مرحله «۵»: پول ثبتي يا تحريري و پول الكترونيكي و مجازي -

تعريف و ويژگيها

- با دشوار شدن نقل و انتقال اسکناس‌ها، بانک‌ها خدمات مختلفی را در اختیار مشتریان قرار دادند؛ از جمله «چک».
- در معاملاتی که با چک انجام می‌شود؛ در حقیقت پول نقد بین افراد رد و بدل نمی‌شود؛ بانک موجودی حسابی را کاهش و موجودی حساب دیگر را افزایش می‌دهد.
- چون افراد خود مبلغ چک را روی آن می‌نویسند به آن «پول ثبتي» یا «پول تحريري» گفته می‌شود.
- امروزه به دليل افزایش حجم و سرعت مبادلات و همراه شدن آن با انقلاب دیجیتال و الكترونیک، بشر به دنبال روش‌های سریع‌تر و راحت‌تر است.
- امروزه شاهد پول الكترونيكي هستیم که قابل ثبت در کارت‌های بانکی و قابل انتقال در شبکه‌های ارتباطی (تلفنی، تلفن همراه و فضای مجازی) است و کار خرید و فروش و انتقال دارایی را بسیار آسان و سریع کرده است.
- در آینده پول‌های دیجیتالی گوناگونی را خواهیم دید که فرصت‌ها و تهدیدات جدیدی را برای زندگی بشر ایجاد خواهد کرد.
- «بیت‌کوین» یکی از این پول‌های نوظهور است.

پشتوانه پول -

- پشتوانه پول عبارت است از: اطمینانی که مردم به ارزش پول در مبادلات دارند.

پول رایج	پشتوانه پول
پول فلزی (طلا و نقره) (در گذشته)	همان طلا و نقره موجود در خود پول
پول کاغذی (در گذشته)	پول‌های فلزی و شمش‌های طلا و جواهراتی که نزد صراف یا بانک بودند.
پول‌های فلزی، کاغذی، تحريري و الكترونيكي که امروزه در دست افراد یا در حساب آن‌هاست	قدرت اقتصادي کشور

وظايف پول

۱) وسیله پرداخت در مبادلات	<ul style="list-style-type: none"> ● در هنگام خرید و فروش هر کالایی، پول پرداخت می‌شود. ● افراد در مبادلات پول را می‌پذیرند؛ زیرا می‌دانند دیگران نیز هنگام فروش کالا یا خدمت خود، آن را می‌پذیرند. ● نقش اصلی پول در مبادلات = آسان‌سازی مبادله
۲) وسیله سنجش ارزش	<ul style="list-style-type: none"> ● با پول می‌توان ارزش کالاها را مشخص کرد و سپس ارزش نسبی آن‌ها را با هم سنجید. ● این عمل پول، کار خرید و فروش کالاهای مختلف و تبدیل قیمت‌ها را به یکدیگر آسان می‌کند. ● هر کشور دارای واحد ارزش خاص خود است، مانند یورو در اتحادیه اروپا، دلار در آمریکا و ریال (تومان) در ایران.
۳) وسیله پس‌انداز و حفظ ارزش	<ul style="list-style-type: none"> ● علاوه بر مخارج روزمره، برخی مخارج غیرقابل پیش‌بینی وجود دارند. افراد پول‌هایی را که نزد خود پس‌انداز کرده‌اند، به عنوان وسیله حفظ ارزش در زمان لازم مورد استفاده قرار می‌دهند.
۴) وسیله پرداخت‌های آینده	<ul style="list-style-type: none"> ● در صورتی که پول بتواند حفظ ارزش کند، می‌تواند وسیله مناسبی برای پرداخت‌های آینده نیز باشد. ● اکثر معاملات تجاری در مقابل پرداخت‌های آینده صورت می‌گیرد؛ همانند: خریدهای اقساطی و رد و بدل کردن حواله‌های بانکی (این وظیفه پول در روزگار ما کاملاً محسوس است).

نقدینگی

– فرمول‌های مهم –

چک پول + سپرده‌های دیداری + اسکناس و مسکوکات = حجم پول
حساب‌های پس‌انداز بلندمدت + حساب‌های پس‌انداز کوتاه‌مدت = شبه پول
شبه پول + حجم پول = نقدینگی

- حجم نقدینگی می‌تواند کم یا زیاد شود.
- در بیشتر موارد حجم نقدینگی در کشورها با افزایش روبه‌رو است.
- افزایش نقدینگی معمولاً ناشی از عملکرد بانک‌ها است.

– تورم و چگونگی محاسبه آن –

- اقتصاددانان افزایش در سطح عمومی قیمت‌ها را تورم می‌گویند.
- اگر افزایش در سطح عمومی قیمت‌ها، بی‌رویه، پرنوسان و مداوم باشد، با تورم زیان‌بار روبه‌رو هستیم.
- نرخ تورم عبارت است از درصد افزایش سالانه سطح عمومی قیمت‌هاست.
- تورم نشان می‌دهد که قدرت خرید پول چقدر کاهش یافته است.

– چگونه نرخ تورم را محاسبه می‌کنند؟ –

- برای اندازه‌گیری تورم از شاخص قیمت مصرف‌کننده (CPI) استفاده می‌کنند.

برای تشکیل شاخص CPI:

- دولت‌ها معمولاً یک سبد بازار (بسته‌ای از کالاهای گوناگون که عموم مصرف‌کنندگان احتمالاً خریداری می‌کنند، مانند انواع مواد غذایی، ماشین، لباس، خدمات تفریحی و ...) در نظر می‌گیرند.
- سپس دولت هزینه این سبد بازار را در طول زمان رصد می‌کند، اگر قیمت این سبد طی یک دوره مشخص ۱۰ درصد افزایش یابد، CPI نیز ۱۰ درصد افزایش دارد.

- بعد از جمع‌آوری اطلاعات قیمت از سبد کالاها، دولت از طریق رابطه زیر، شاخص CPI را محاسبه می‌کند:

$$100 \times \frac{\text{هزینه سبد بازار در ماه (سال) قبل} - \text{هزینه سبد بازار در ماه (سال) معین}}{\text{هزینه سبد بازار در ماه (سال) قبل}} = \text{درصد تغییر CPI برای یک ماه (یا یک سال) معین}$$

– پیامدهای تورم –

- تورم بر رفاه مردم و امنیت اقتصادی آن‌ها اثر منفی دارد.
- تورم موجب بی‌ثباتی فضای کسب و کار می‌شود و تولیدکنندگان و بازرگانان نمی‌توانند پیش‌بینی درستی از آینده قیمت‌ها در بازار داشته باشند؛ خرید و فروش کالاها با مشکلات زیادی روبه‌رو می‌شود.
- مصرف‌کنندگان با کاهش قدرت خرید پولشان مواجه می‌شوند و این بر رفاه آنان اثر منفی خواهد گذاشت.

– علل تورم و نقش دولت –

علل به وجود آمدن تورم در جامعه
نابرابری عرضه و تقاضای کل در اقتصاد (فزونی تقاضا بر عرضه)
ناهماهنگ بودن افزایش نقدینگی در کشور با افزایش تولید
در کشور ما، افزایش درآمدهای نفتی (اگرچه گاهی به افزایش ظرفیت‌های تولیدی کمک کرده است) باعث رشد درآمدهای اقتصادی و رشد حجم نقدینگی شده که تورم‌زا است.
در کشور ما، نوسانات نرخ ارز هم می‌تواند اثر منفی بر ارزش پول ملی ما بگذارد و باعث کاهش قدرت خرید پول ملی و در نتیجه تورم شود.

• در شرایط تورمی، دولت برای مقابله و کنترل تورم باید میزان عرضه کالاها را افزایش دهد.

دولت برای افزایش عرضه کالاها { (۱) ظرفیت‌های تولیدی را افزایش می‌دهد. (این روش زمان‌بر است).
(۲) از طریق افزایش واردات، بازار را تنظیم می‌کند.

• به سیاست‌هایی که دولت از طریق بانک مرکزی برای «مدیریت حجم نقدینگی» و «حفظ ارزش پول» اعمال می‌کند، «سیاست‌های پولی» می‌گویند.

انواع سیاست‌های پولی	در چه شرایطی توسط بانک مرکزی این سیاست به کار گرفته می‌شود؟	یکی از روش‌های اعمال این سیاست
کاهش نقدینگی در گردش (سیاست پولی انقباضی)	زمانی که اقتصاد کشور دچار تورم می‌شود، برای پیشگیری از افزایش قیمت‌ها یا کاهش سرعت آن	روش اعمال این سیاست: سیاست بازار باز (خرید یا فروش اوراق مشارکت)
افزایش نقدینگی در گردش (سیاست پولی انبساطی)	در حالت رکود اقتصادی که سطح تولید کاهش و بیکاری افزایش می‌یابد.	بانک مرکزی می‌تواند با خرید اوراق مشارکت در دست مردم به طور مستقیم نقدینگی بیشتری را به جامعه تزریق کند.